

ČASOPIS S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO.

Štev. 9.

V Ljubljani 1. septembra 1887.

Leto XVII.

Solnčnica in črešnja.

Solnčnica.

Boš li vedno v tleh ostalo
O drevesce ti šibkó!
Mojo glej postavo zalo,
Kaj zastajaš za menó?

Bila, črešnja, si vsejana
V isto zemljo isti čas;
Pa se dvigaš vsa zaspana,
Glej, kakó sem vzrasla jaz!

Kdo ozrè se, reva, váte?
Prenezatna res si ti;
V moje pa cvetove zlate
Vsak obrača rad oči.

O ti stvarca pritlikáva,
Vklenjena si na zemljó;
Mene mika pa višava,
Brat mi solnce je svitló.

Črešnja.

Tiho, tiho, kaj bi rekla,
Previsoko mi letiš;
Váruj, da ne boš se spekla,
Glej, da slave ne zgubiš.

Modro ní ti govorjenje,
Da-si zlat je tvoj obráz.
Skromno moje je zelenje
In ponižnost ljubim jaz.

Níčevi so tvoji krasi,
Puhla se ti poje čast;
Jaz se dvigam le počasi,
Pa je trdna moja rast.

Tebe pokosí nemila,
Neizprosna kmalu smrt,
Jaz bom cvela, sad rodila,
Klicala ljudi na vrt.

Fr. Krek.

Prepelica.

Njice so žele oves na njivi. Ko so prižele nekako do srede njive, nastal je h krati šum: prepelica je glasno ščebetaje vzletela iz gnezda. Mali kebeci so bili vže tudi toliko gôdni, da so hitro ostavili gorko ležišče in zbežali za materjo. Predno so mogle žnjice opaziti, kaj je, vže ni bilo ptičkov nikjer. Prenehale so s srpi in pogledale tja, od koder je zašumelo. Le ona žnjica, ki je ob kraji žela, skočila je za mlado prepelico in jo ujela z zastorom.

Zvečer je nesla žena ptico domóv. Srčno se je razveselila njena hčerka Polónica, ugledavši ljubko živalico. Same radosti ni znala kaj početi. Vsa presenečena dene ptičico v kletko, v katerej so bila navadno piščeta, in jej ponuja vsakeršne hrane; a deklici v veliko žalost ujetnica noče jesti, temveč plaho leta s kota v kot.

Žena, ki je ujela prepelico, bila je uboga gostija, ki je s težavnim delom le za silo služila vsakdanji kruh sebi in svojej hčerki. V tem da je mati služila kot najemnica pri raznih hišah, pletla je Polónica domá in si morala, da-si še šibka, sama jedi kuhati. Mnogokrat je bridko jokala in na tihem pretakala solze, ker je morala sama po ves dan doma biti. Ni čuda, da je bila zdaj tako zelo vesela, ko je dobila tovarišico. Čuvala jo je kakor najdražji zaklad.

Drobna ptičica se je kmalu privadila novega prebivališča in ljubezavne deklice. Letala je prosto po hišici sëm ter tja, pobirala muhe, pajke in druge take stvari. Ž njo se je vselila sreča v borno kočo. Polónica je bila vedno vesela; pogovarjala se je s prepelico kakor s človekom in ž njo je jedla iz jedne skledice. Ta pa se je pustila prijeti in ujeti samó od njene roke. Neka dne je dobila deklica na cesti listek z napisom „Ave Marija.“ Ne vedoč, kaj napis pomeni, priveže ga prepelici okoli vratú. Po tem naj bi se njena prepelica od drugih razločevala. Uboga mati je s srčnim veseljem gledala to nedolžno srečo svoje hčerke.

Minola je jesen in prišla mrzla zima. Ptice selilke so vže davno odletele iz dragega jim rodnega kraja čez dole in gore, čez širno morje v daljno Afriko. Mnogo, zelo mnogo jih je opešalo na tem potovanji in popadalo v morje, a še več se jih je ujelo v nastavljene jim zanjke. Mala prepelica pa je ostala na gorkem v domačej vási pri svojej tovarišici Poloni. Da-si je mrzla burja zunaj pihala in sneg naletaval, ona zato še vedela ni. Njej se je godilo po zimi kakor po leti; dà, še mnogo bolje, ker je mati po zimi ostajala doma in pletla slamnate kite. Obe, mati in hčerka, sta sedeli pri gorkej peči in prepevali vesele pesni; prepelica pa je čepela mej njima in tudi časi zapela svoj „petpedi.“

Hitro je minola zima, skoraj prehitro. Vzpomladi je morala žena zopet iti kot najemnica delat in Polónica je ostala sama domá. Huda nesreča je doletela to leto ubogo hišico.

Polónica nevarno zbolí. Mati mora rada ali nerada ostati doma in hčeri streči. Zdravnik je dohajal dan na dan. Uboga žena je bila v najhujših denarnih stiskah; treba jej je bilo plačati zdravnika, zdravila in hišnega go-

spodarja. Sama je stradala in tudi hčeri ni mogla dati potrebne hrane; zaslužila pa ni ničesar.

Da bi se bolnica vsaj nekoliko okrepila, hoče mati prepelico zaklati in jo skuhati. Vedoč, da bi Polónica tega ne dopustila, ujame jo skrivaje. Vže je imela nož v roci, da bi jej končala življenje, ali prepelica jej — uide. Jokaje gleda žena za njo, ne toliko, ker nima kaj klati, temveč ker ne vé, kako se bo hčerki izgovorila, kadar zapazi, da ljube ptice ni več pri hiši.

Prepelica je zletela na bližnjo njivo. Blizu tam je stala stara graščina, v katerej je izza davnih časov živela imovita in priljudna plemenitaška rodovina. Ravno v tem, ko se je ubogej ženi ta nesreča pripetila, sedeli so blizu gradú pod tremi lipami ob zelenej mizi grajski otroci z domačim gospodom duhovnikom. Grajski véliki pes je tekal sém ter tjà. H kratí nastane šum, pes zalaja, in iz trave se vzdigne plaha ptica. Komaj obrnejo otroci in gospod kapelan oči na óno mesto, prileti prepelica in sede prestrašena gospodu na roko. Pes priteče tjà in hoče ptiča zgrabiti, ali otroci ga hitro odpodé. Gospod duhovnik vzamejo prepelico v roko in se ne začudijo malo, ko ugledajo na njenem vratu bel listek z napisom „Ave Marija“. Otroci obstopijo gospoda učitelja ter božajo in ljubkujejo ptico brez prenehanja.

Zdaj se napotijo domóv. Gredoč mimo kočice uboge vdove, smukne prepelica iz duhovnikovih rok in zleti skozi odprto okno v izbico. Vsi ostrme in stopijo v hišo. Tu najdejo v siromašnej sobici na trhlej slami ležati deklico, ki je bolj smrti, nego li človeku podobna. S suhima ročicama gladi prepelico in tolaži mater, sedečo poleg postelje, naj ne joka, ker zgubljena tovarišica se je povrnila. Ko pa mati in hčerka zagledate došle grajske otroke z gospodom duhovnim pastirjem, razveselite se srčno. Gospod se pogovarjajo z ženo o dekličinej bolezni in o prepelici. Mati jim toži hudo stisko, da jej nedostaje denarja za zdravnika, za zdravila, za stanovanje in še celó za živež. Tudi o prepelici jim pové, kako jo je ujela, kako jo njena hčerka ljubi in kako je ušla. Gospod duhovnik jej stisnejo pri odhodu nekaj denarja v roko. S solzami v očeh se reva zahvali in poljubi dobrotniku roko. Otroci so hoteli prepelico nazaj imeti, a gospod so jim ukazali, naj jo pusté siroti, ker je njena. Neradi so se ločili od ljubega ptička.

Domóv prišedši pripovedovali so starišem, kaj se je pripetilo in je prosili, naj kupijo prepelico od bolne deklice. Tudi gospod kapelan so pripovedovali o siromaštvu nesrečne matere in njene hčerke.

Drugi dan sta stopila v znano borno kočó graščak in njegov gospod kapelan. Naletela sta ravno na zdravnika, ki je bil pri bolnici. Grajski gospod govori ž njim o bolezni deklice. Bolezen je bila jako nevarna, a zdaj se je vže obrnilo na bolje. Graščak priporoči bolnico zdravniku in obljudi ženi, plačati vse troške za zdravila ter poravnati tudi dolg z zdravnikom in hišnim gospodarjem. Kadar pa deklica ozdravi, preselile se bodeta obe k njemu v graščino. Žena in hči niste vedeli samega veselja kaj početi. Obema so se ulile po upadenih licih solze veselja in zahvale. Komaj ste našli besed, s katerimi ste se zahvalile velikemu dobrotniku in rešitelju; a ta se je branil vsake zahvale.

Mesec dni potem ste bile vže obé v gradu. Spodaj pri dvoru jima je graščak pripravil sicer majheno, pa prijetno stanovanje, kjer ste živeli dolgo

časa veselo in zadovoljno. Prepelico ste prinesli s seboj. Polonica jo je dala grajskim otrokom, ker je hotela vsaj s tem nekoliko poplačati velike dobrote grajskega gospoda. S tem si je naklonila sreca grajskih otrok, ki so jo ljubili, kakor bi jim bila prava sestra. Ko je prepelica čez nekaj let poginila, jokali so otroci in jo pokopali v najlepšem delu grajskega vrta. Na njen majhen grob pa so vsadili najlepše cvetice.

Pó materinej smrti je šla Polonica v samostan, kder je postala nuna.

J. B.

Modrec in seljak.

Mo poti pride moder človek pa zagleda seljaka, ki koplje. Zakliče mu: „Pomózi ti Bog! si li truden?“ In videč ga, da pri delu ne štedi življenja, reče mu: „Počij malo!“ — „Ej, gospod!“ reče mu seljak, „rad bi počival, ali óni, čegar je zemlja, ne pusti, da bi počival.“ — „Pa kaj! Ali ni to tvoja zemlja?“ — „Ni, gospod, nè, nego tuja; a jaz delam vedno za mezdo, ker svoje zemlje nimam.“ — „Siromak! koliko pa imaš mezde na dan?“ — „Samó dvajsetico.“ — „Pa moreš li živeti ob jednej dvajsetici?“ — „Moram, tudi ako bi ne hotel; od óne dvajsetice vračam z jednim delom dolgove, drugi davam na pósodo, a s tretjim hranim sebe in ženo.“ — Začudi se modrec, kako je to, in ker ne more razumeti, vpraša seljaka: „Duše ti! povej mi, kako je to?“ — „Za Boga, takó: dolgove vračam, ker hranim očeta in mater; na pósodo dajem, ker hranim dva sina, da tudi oni mene prehranijo v starosti; a tretji del mora hraniti mene in ženo.“ (Po „Vuku Vrčeviču.“)

Belo in temno jajce.

Mati v kuhinji pripravljajoč kosilo pokličejo Jožka, rekoč: „Steci gori pod streho, pa prinesi dve jajci. Vzemi ju iz tega gnezda, ki je za óno veliko skrinjo pri kašti, kajti v ónem gnezdu pod stražjo nese kokoš naše sosede.“ Sedemletni sinček je urno po stolbah gori pod streho in pri malem svitu, dohajajočem skozi dve okenci, poišče najpred domače gnezdo, nato še óno sosedine kokoši. V tem so bila jajca velika in temnikasta, v domačem pa majhena a lepo bela. „Kaj?“ misli si deček, „iz vsakega gnezda poberem po jedno jajce. Soseda tega nič ne pogreši, a mati bodo mislili, da sta oba jajčka domača. Pšeničen sók pa bode nekoliko boljši, ker od sosedine kure so jajca mnoga debelejša.“

Kakor misli, tako stori. Prinese materi jajci. Pogledajo ju in takój spoznajo, da je Jožek nepošteno ravnal. Pokličejo ga pred-sé in reko: „Jožek, nisi me slušal in zato si se pregrešil. To le jajce, drobno in belo, je pač domače, a óno debelo in zamazano znesla je sosedina kokoš. Tu je imaš in nesi je takój v gnezdo nazaj ter bodi zanaprej vselej tudi v najmanjšej stvarci pošten in pravičen. Res je, da krivica dostikrat nosi tolstejše lice od pravice, vender je vselej pravica svitla in bela, umazana pa in temna je krivica.“

J. Gr.

Nadvojvoda Janez.

Bilo je v dan 11. maja 1859. l., da je mirno v Gospodu zaspal največji prijatelj in dobrotnik štajerske zemlje, ljubljeneec vseh avstrijskih narodov, presvitli nadvojvoda Janez. Velika žalost je prevzela vsakega zvestega avstrijskega podložnika, ko je brzoglav prinesel to pfežalostno vest. In kaj ne bi! Saj je ime presvitlega nadvojvode Janeza slovelo po vsem svetu in bilo znano kakor v visokih palačah, tako tudi v nizkih kočah priprostega kmeta.

Nadvojvoda Janez se je porodil v dan 20. januarja 1782. l. in je po kratkej bolezni, pljučnim mrtvoudom, umrl v dan 11. maja 1859. l. v Gradci, glavnem mestu štajerske dežele, katero si je bil izvolil za svoje domovje. Debela bi bila knjiga, kdor bi hotel na drobno popisati njegovo preblago življenje in trudoljubno delovanju ter z dejanjem in ljubeznivo besedo izpodbujal, da niso zaostale v napredku. V Gradci je preživel najlepše dni svojega življenja, ter delil dobrote na vse strani. Tu se je poročil v 3. dan sept. 1823. l. z Ano, poznejšo Meransko grofijo, kar ga je še bolje vezalo

na prelepo štajersko deželo, katero je goreče ljubil do poslednjega dne svojega življenja. Vse svoje dragocene zbirke iz živalstva, rastlinstva in rudništva je podaril graškemu muzeju, s katerim je spojeno tudi tehnično vseučilišče, ki je dobilo v čast in vedni spomin svojega ustanovnika in zavétnika ime „Jovanišče.“ Rajniki nadvojvoda Janez je bil predsednik c. kr. kmetijske družbe štajerske, katero je on ustanovil ter jej bil s svojim lastnim posestvom „Brandhof“ najlepši izgled v gospodarstvu in živinoreji. A ne samo štajerska dežela, katere posebni ljubljeneec je bil nadvojvoda Janez, temveč tudi naša dežela kranjska je izgubila z njim svojega velikega podpornika.

Bil je rajniki nadvojvoda pokrovitelj tudi naše c. kr. kmetijske družbe kranjske ter ljubezniv prijatelj gospodarskemu in obrtnemu listu „Novicam“.

Truplo preblagega nadvojvode Janeza prepeljali so v 21. dan maja 1869. leta iz Gradca na Tirolsko, kjer počiva v cerkvenj rakvi, katero mu je dal

napraviti njegov sin, grof Meranski, v obližji svojega gradú pri Meranu. Tako se je izpolnila želja rajnkega nadvojvode, ki si je želel po smrti počivati v tem prelepem kraju.

I. T.

Sanje.

Šarovčev Janezek je bil tak neporednež, da vam kar povedati ne morem. Spenjal in plazil se je na drevesa, nagajal otrokom, dražil jih, in okolo hiše razvlekel vse, kar mu je prišlo pod roke, samó da je nered delal. Matere ni nikoli slúšal. Naj ga je mati še takó prosila: „Janezek, bodi priden!“ nič ni maral nagajivec. Zna se, da je to dobro mater zeló bolélo. „Le čakaj, nič te ne ljubim, ker si tako nagajiv in neposlušen,“ dejali so mu večkrat, „kar služit pojdem in potlej dobiš drugo mater, ki te bode tepla, ako ne bodeš hotel ubogati“ . . . Ali vse to je bilo zamán — Janezek se ni zmenil za nobeno besedo. Nasmejala se je materi v lice, pa stekel od njih proč . . .

Kaj nè, otroci ljubi, to je bil pač malopriden deček? Ví, to dobro vem, niste taki. Saj tudi ne smete biti, ker bi vas drugače dobri Bog ne ljubil in morda tudi ostro kaznoval. — Toda nikarte misliti, da je Šarovčev Janezek še zdaj tak. Kaj še! Krivo bi ga sodili, če bi tako mislili, ker on se je vže poboljšal in je zdaj prav priden deček. Le poslušajte, povedati vam hočem, kaj ga je izpreobrnilo.

Hude, strašne sanje je imel neko noč naš Janezek. Sanjalo se mu je, da mu so dobra mati na smrt zboleli. Tam na postelji jih je videl ležati tako zeló izpremenjene. Oči so imeli vdrte, lica bleđa, čelo mrzlo in mokro od mrtvaškega potú. Zdaj pa zdaj so odprli oči, vzdihnili tako milo, potem pa jih zopet zaprli, kakor bi hoteli zaspati . . . Neizrečeno hudo jim je bilo. —

Sobo je razsvitljevala majhna brleča leščerba . . . Poleg postelje sta klečala babica in oče in še več drugih ljudij. Molili so. Janezek pa je sedel na postelji pri materinih nogah in kar nič ni mogel umeti, kaj se godí. Zdaj so odmolili navzoči in vstali. Oče so stopili bliže k postelji in babica za njimi. Tu je videl Janezek, kako imata oba solzne oči.

„Kaj jočete, babica?“ vprašal je.

„Oj, dete, joči tudi ti,“ dejala je babica, „joči in moli. Ali ne vidiš, kako zeló so bolni tvoja dobra mati, ali ne vidiš, da utegnejo zdaj in zdaj umreti?“

Zdaj je Janezek vse razumel. — Kakor bi trenil, udrl se mu je potok vročih solzá po mladem, nežnem lici. A te solze niso bile samó solze bridkosti, ki jo je občutilo nežno srčice, marveč bile so to tudi solze kesanja. „Zakaj bode umrla mamica? Zakaj me hoče zapustiti? Oh, najbrže zató, ker je nisem ubogal . . . oh . . . oh!“ takó je jel misliti skesani deček. — In solznega obraza se je približal vzglavji, razprostrl nežni ročici in oklenil se materi okolo vratú ter s tožnim glasom vprašal: „Kam hočete iti, mamica? Zakaj me hočete zapustiti?! . . . Oh, ostanite, ne hodite proč, saj vas ljubim, saj . . .“

In odprli so zlata mati oči, pogledali ga tako milo, potem pa se obrnili proč od njega, kakor bi mu hoteli reči: „Nič več ne maram zate, nagajivca! Umrla bom in te pustila samega na svetu, ker nečeš slušati — — —“

„Mama, ljuba mama, nikoli več vas ne bom žalil, nikoli več vam nagajal . . .“ obetal je Janezek obupno v hudih sanjah, in vroče solze so mu drle neprenehoma po licih. Nikar ne umrite, mama moja ljuba, nikar . . .“

Ali mati ga niso čuli več. Bridkostno je zajokala babica in oče so tudi jokali. Mati pa vsega tega niso čuli več . . . In jel je jokati tudi Janezek še bolj in . . . vsi so jokali, vsi tugovali. — —

Kaj nè, otroci ljubi, strašne sanje! Ali ni jih še konec, poslušajte dalje!

Mater so položili na visok oder. V najlepše praznično oblačilo so jo oblekli, obuli jej lepe bele nogavice in na vzglavje položili molitveno knjigo. Roki pa so jej sklenili prav takó, kakor jih je ona v časih sklepala Janezku, ko ga je moliti učila, in sveto podobo križa so jej dali v sklenjeni roki. In veliko število lučic je gorelo pri odru . . .

In zopet si ni mogel razložiti Janezek, kaj vse to pomeni.

„Oh, mama, kako ste zdaj lepi!“ dejal je. „In tudi hudi niste nič več na mene, kaj nè, da nè? Zdaj le malo zaspite in kadar se probudite, zopet boste prijazno pobožali svojega Janezka, nič več ne bote hudi nanj . . . Kaj nè, mamica?“

Deček ni vedel, da so mati mrtva . . .

In ko je slišal, da se mati ne zbudé nikdar več, oj kako bridko je novič zajokal! Proti odru je stezal roki, da bi objel preljubljeno mamo, da bi jo poljubil . . . Babica ga je vzdignila k višku.

In Janezek se je oklenil materi okolo vratú, poljubil jo vroče, „mama! mama!“ klical je, ter se — probudil.

Sladko probujenje iz takih sanj! . . . Kako zeló se je pač razveselil Janezek, ugledavši poleg postelje svojo dobro mater, kako veselo jo je objel in poljubil! . . .

„Kaj pa se ti je sanjalo, da si tako jokal in me klical?“ vprašali so ga mati. —

„Da sem vas izgubil, da ste umrli, zato, ker sem vas vedno žalil, ker vas nisem slušal . . . Ali zdaj, mama moja ljuba, zdaj bom vedno lepo ubogljiv, samó da vas še imam . . .“

„Prav takó, ljubček moj,“ dejali so mati. „Vidiš, Bog ti je hotel pokazati, kako te lahko kaznuje, če ne bodeš slušal. On ti lahko mene vzame, in potlej ne boš imel nikogar, ki bi te božal, ki bi ti dajal kruhka . . . potlej boš sirota na sveti brez matere! Zatorej le lepo priden bodi od zdaj naprej in slušaj na vsako besedo!“ — —

„Dà, dà, to hočem, mama moja ljuba,“ objuboval je Janezek. „Nikoli več vas ne razžalim, da bi mi le ne umrli . . .“

Ljubeznivo se mu je nasmehnila dobra mati, pogladila dečku voljne laščke in vroče poljubek, ki mu ga je pritisnila na čelo, razodeval je, kar je čutilo njeno srce . . .

Potem je Janezek vstal. Ko so ga mati lepo napravili, pokleknil je in molil svojo jutranjo molitev. Oj, da bi ga bili videli, otroci ljubi, Šarovčevega Janezka, kakó je povzdignil svoji ročici k nebu, kako goreče, kako lepo je

molil! . . . In ko je izmolil vse, kar je znal, pristavil je še „Oče naš“ in „Češčeno Marijo“ za zdravje dobrej materi.

Dà, ves drug deček je bil danes Janezek!

Mati so mu prinesli zajutrek. Lepšo skledico je imel danes kot drugokrati in babica mu je spekla tako lep hlebček, da ga je Janezek kar gledal in si ga ni upal načeti. — — —

* * *

Glejte, otroci ljubi, tako se je poboljšal Šarovčev Janezek. Od sih dob nikomur več ne nagaja in svojo dobro mater sluša na vsak migljej. Pa tudi mati ga ljubijo kakor zenico svojega očesa in ljubi Bog ga ima izvestno rad. Letos o Božiči bode star šest let in drugo leto bode začel v šolo hoditi. —m.—

— * —

Srcé — glava.

Srcé v telésu čudna stvar,
Olepšan božji je oltar;
A pékla brezdnó živ je grób,
Če v njem strastí so, greha rób.

Srcé nam hrani sladék mír,
Veselja, sreče čist izvír;
A težo nosi vseh nezgód,
Če žrtva bridkih je osóđ.

Vrhú telesa obla stvar —
Je glava; v njej nebeški žar —
Modrosti; ali črn je hram, —
V njem slabih misli stud nabran.

Svetóva ta, dva raja sta,
Če se v dobrosti slagata:
Če v „sreci — glavi“ je razdvój
Izbéga duh se v jádni bój.

Vse blage misli in željé
Se prosto k višku dvignite!
Kot žarni venec se spletoč
V nebeške harmonije moč.

Ta venec krasni in dehteč,
Ta duh v višave hrepeneč,
Pripni nad solnce ga srcé,
Tam góri dom — ti stalen je.

J. Volkov.

Erdeljci.

Élika kneževina Erdeljska je vzhodna mejna višava našega cesarstva, obdana in vseh stranéh z gorami. Na zahodnej meji so Rudne gore (Erzgebirge), po drugod pa jo oklepajo in prepezajo Karpati, katerih južno vejo imenujemo erdeljske Alpe. Dežela nema velikih ravnin, toliko več pa dolin, vzlasti ob rekah. Erdeljske reke se stekajo ali v Tiso, ali pa, kakor Aluta, naravnost v Dunav. Podnebje erdeljsko je po različnih krajih dežele zeló različno, v obče pa lahko rečemo, da je zmérno toplo. Dežela je zeló bogata zlatá in solí; zlatá se tú več pridobi, nego po vseh drugih avstrijsko-ogerskih kronovinah. Pa tudi drugih kovin daje obilo ta dežela, recimo: srebra, bakra, železa in svinca. V notranjih krajih Erdelja kopljejo kaméno sol, ob severnej strani pa rujejo izvrstne mlinske kamene. Plóдне oralne zemlje imajo Erdeljci le malo, ker je dežela preveč gorata; pa še to, kar je plóдне zemlje, obdelana je slabo, zato se žita ne pridela toliko, da bi ga bilo dosti za domače potrebe. Razven mrzlih goratih krajev sejejo povsod najbolj turšico, iz katere si Rumuni pripravljajo svoje narodne jedí. S pridelovanjem vina se pečajo posebno po dolínah Moriša, Trnave in Era ter napravijo še dosti dobre pijače, da-si premalo za vso deželo. Omeniti nam je še treba konjerejo, posebno pri Erdeljcih nemške narodnosti. Erdeljski konji so čistega plemena ter povsod v velikej ceni, ker so zeló urni in trdni. V teh konjih prekosé Erdeljci vse druge dežele našega cesarstva. Pa tudi veliko lepe goveje živine, vzlasti ovac imajo Erdeljci. V notranjih krajih Erdelja redé tudi bivole, a tó zaradi tega, ker jim daje ta živina obilo dobrega mleka. Najpoglavitnejši dobiček pa imajo od ovac. Volno prodajejo v vnanje dežele. Iz mleka si pripravljajo sir, meso pa jedó ali prodajejo. Iz ovčjih kož si narejajo zimsko obleko, da jih varuje mraza. Največ ovac imajo po južnih mejnih gorah.

Po narodnosti se ločijo erdeljski prebivalci v Rumune, Magjare, Nemce, Cigane, Žide in Armence; nekaj malega je tudi Bolgarov in Italijanov (Furlanov).

Rumuni živé malo ne po vsej zahodnej polovici Erdeljske zemlje, ter so po veri katoličani vseh treh obredov, t. j. rimskega in grškega obreda in pa pravoslavni kristjani. Nemci so večinoma protestantje. Rumunke tkó volno od ovac za domačo narodno obleko, ki se jim prav lepo podá, kakor to vidite na sliki, ki vam kaže Erdeljce v njihovej lepej narodnej noši.

Braševo (Kronstadt), Sibinj (Hermanstadt) in Kološvar (Klausenburg) so najiminitnejša mesta v Erdeljskej kneževini. I. T.

Kmečki deček poduči tujca brezverca.

Tujec pride po cesti, deček iz šole gredé ga sreča. Spodobno se mu odkrije in še lepše po krščanski pozdravi, kakor so ga v šoli učili in kakor je vže tolikokrat od starišev slišal, rekoč: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“

Tujec brezverec stopi k dečku, ker se mu je zdel v kljub krščanskemu pozdravilu zeló bistroumen, in ga vpraša: „Deček, kako ti je imé?“

Deček: Janez mi je imé.

Tujec: Kaj so tvoji stariši.

Deček: Moji stariši so kmetje. Mati po zimi predejo in mi marsikaj lepega povedó ter me moliti učé; oče pa orodje tešejo in pripravljajo za vzpomlad, da morejo polje obdelovati. V časih pa tudi kaj družega delajo, kar je ravno potrebno.

Tujec: Ali tudi oče kaj molijo?

Deček: Tudi oče molijo, pa še celó naprej, a mi drugi lepo za njimi. Tudi v cerkev gredó in mene s seboj vzamejo. Vselej me pokarajo, če se v cerkvi lepo ne zadržim.

Tujec: Ali jim tudi kaj delati pomagaš?

Deček: Meni pravijo, da moram v šoli lepo slušati in se pridno učiti, da bodem kaj znal, kadar odrastem. Kadar domóv pridem, takój me vprašajo, česa smo se učili v šoli. Potlej mi ukažejo, naloge lepo izdelati, ter se naučiti vse, kar so nam v šoli gospod učitelj naložili. Kadar vse to opravim, dajó mi še kako drugo primerno delo.

Tujec: Ti si pač velik siromak; še tako mlad, pa moraš vedno le delati ter se ne smeš prav nič v prostej naravi poigrati. Vzpomladi ptički tako lepo pojó, po travnikih cvetó krasne cvetice in pisani metuljčki veselo po njih frfetajo. Vse se veseli vzpomladanskega življenja, samó tebi, kakor vidim, tvoji stariši ne dovolijo takega nedolžnega veselja!

Deček: Lani, ko je bilo še lepo in gorko, vzeli so me oče s seboj v gozd. Šla sva mej zelenimi travniki; jaz sem trgal cvetice, kolikor sem jih hotel, ker sva hodila počasi. Samó to so mi rekli oče, da ne smem po travi hoditi, ker bi se delala kvara. Nu, jaz po travi nisem hodil, ker sem tudi tako lahko dosti cvetic nabral. Iz cvetic sem napravil lep venec, in ga doma djal okolo podobe Matere Božje. Tudi mi so oče povedali, kako se ta in óna cvetica imenuje. Jaz sem jih vprašal, kako je to, da je ta cvetica taka, óna zopet vsa drugačna, in zakaj ta takó lepo diši, óna druga pa ne? Rekli so mi, da je Bog vse tako modro ustvaril in da mora vse tako biti, kakor ljubi Bog hoče. Bog je vsemogočen, rekli so mi. Marsikaterega lepo pisanega, belega in rumenega, pa tudi črno-lisastega metulja sem videl. „Oče, glejte! kakšen je óni metulj,“ dejal sem jim, a oče so mi povedali, kako se mu pravi, ter so rekli, da so metulji krivi kvarljivih gosenic, ki nam objedajo ovočno drevje po sadovnjakih. Povedali so mi tudi nekatere ptice, ki pobirajo gosenice ter so zato zeló koristne. Rekli so, da takih ptičkov loviti ne smem. Pokazali so mi tudi nekaj hrostov in mi povedali, kako se jim pravi in čemu so. Oče vse bolje vedó, kakor mi otroci, zato pa tudi najraje z očetom hodim, ker se marsikaj lepega naučim od njih.

Tujec: Ali greš zdaj iz šole?

Deček: Dà, iz šole grem.

Tujec: Česa ste se danes v šoli učili?

Deček: Učili smo se danes krščanski nauk in sicer od božjih lastnosti.

Tujec: Povej mi vender, Janez, kako je to, da je Bog neskončno popolnoma bitje, pa vender nima telesa?

Deček: Tako je, kakor pravite. Bog je duh, bitje, ki ima najbolj popolnoma um in najboljšo voljo, telesa pa ne. Ako bi Bog imel tako telo, kakeršno

imamo mi, imel bi okove in bi ga vsi tisti lahko uklenili, kateri ne marajo zanj. Ker pa nima telesa, zato je pa prost, in ga ne more nihče ukleniti in v ječo zapreti, ali pa še celó umoriti.

Tujec: Ali bi bil tudi ti rad brez telesa?

Deček: O, rad bi bil brez takega telesa, kakeršnega imam zdaj, ker bi mi ne bilo treba prebijati lakote, žeje, mraza, vročine in še marsikatero druge nezgode.

Tujec: Zakaj pa je Bog človek postal?

Deček: Bog je zató človek postal, da nas je odrešil od večnega pogubljenja.

Tujec: Ali vidiš, Bog ima torej vender telo.

Deček: Dà, ima ga, presveto Rešnje Telo. Bog Sin ima dušo in telo, ker je Bog ód vekomaj ob času človek postal. Kot neskončno popolnoma bitje, rekli so gospod katehet, se Bog ne izpreminja, ostane vedno tisti. Zato pa je dušo in telo privzel ter neločljivo s svojo božjo natoro zjedini. Bog se ni prav nič izpremenil, ker je človeško natoro privzel, le človeška natora je s tem poveličana.

Tujec: Kdo te je vsega tega takó naučil? In povej mi še, kako je to, da je Jezus Kristus po vseh cerkvah, kder se hrani sv. Rešnje Telo, tudi s telesom ob jednem pričujoč?

Deček: To je pa zopet zato, ker brezverci Boga ne morejo ukleniti in v jedno samo ječo zapreti. Tudi mu noben človek postave dati ne more, ker On je Bog, kateremu služi tudi prostor, daljava in širjava, visočina in globočina. Njemu se mora vse podvreči. To je pa njemu kaj lahkega, ker nas vse, tudi brezverce in največje grešnike, neizrečeno ljubi. Zato so mi mati dejali, da ne smem nikogar zaničevati.

Tujec gre zamišljen svoj pot, a deček se poda vesel v očetovo hišo.

P. Ogrin.

— x —

Kralj in njegovi trije sinovi.

Bil je kralj, ki se je pa vže zeló postaral. Necega dne pokliče svoje tri sinove k sebi in jim govori: „Sinovi moji! prestar sem vže, da bi mogel še dalje kraljevati; pa tudi čutim, da mi ne bode več dolgo živeti. Vse tri ljubim z enako ljubeznijo, a vender bode samó jeden naslednik mojemu prestolu. Težko mi je soditi, kateri bi bil najvrednejši. Idite torej po svetu in vsak poskusi svojo srečo. Oni, kateri mi prinese najdražje darilo, bodi naslednik kralju, svojemu očetu.“

Sinovi se razidó. Vsak se nadeja poiskati najdražjega darila, ter postati naslednik očetu in kralj mogočne kraljevine. Najstarejši sin si ne pomišlja dolgo. Znal je, da so njegovemu očetu dragi kameni zeló všeč. Zatorej gre k dragotinarju, kupi si najdražji demant in ga nese očetu. Oče ta dragoceni dar vzprejmó z veseljem in ga spravijo.

Drugi sin si misli: Krona mojega očeta je vže zastaréla; če bodem jaz naslednik kraljevemu prestolu, premalo se bode blestela na mojej glavi. K zlatarju grem ter naročim krono, lepšo od vsake druge kraljeve krone.

Kakor mislil, tako storil. Zlatar mu je izdelal krono od čistega zlata; najlepši in najdražji kameni so se blesteli v njej.

Tudi tega sina darilo je kralj z veseljem vzprejel ter hranil mej drugimi svojimi zakladi.

Najmlajši sin pa je hodil dolgo po svetu iskajoč primerne darila kralju, svojemu očetu. Vse, kar koli je našel, zdelo se mu je preslabo za dobrega očeta. Mislil si je: „Moj oče imajo vsega tega, kar vidim po svetu, več nego li dosti. Tudi ne marajo stari ljudje za take posvetne stvari. Vidim, da ne najdem ničesar, kar bi razveselilo sreč mojega dobrega očeta. S praznima rokama se mi je vrniti domov, ter prepustiti kraljevi prestol jednemu svojih bratov. Bódi jima! saj ga nobenemu ne zavidam, a jaz lahko mirno in zadovoljno živim o tem, kar mi bode dala očetova ljubezen.“

Tako misleč, stopi v kraljevi dvorec pred kralja, svojega očeta. Oče ga vprašajo: „Kakšen dar mi prineseš ti, sin moj dragi!“ Plaho odgovori ta: „Oče moj! iskal sem na dolgo in široko darila, ki bi bilo vredno vaše ljubezni do mene. Ali zamán! Na vsem svetu ne najdem takega darila. Prinesem vam torej svoje sreč, ki vas iskreno ljubi. Vzemite ga z óno ljubeznijo, s kakršno vas jaz ljubim ter izročite kraljestvo jednemu mojih bratov, a meni dovolite samó to, da vam strežem z otročjo ljubeznijo do ónega trenutka, ko vas ljubi Bog k sebi pokliče.“

Kralj te besede zaslišavši, veselja jokajoč, objame najmlajšega sina, ter mu reče: „Ne takó, sin moj dragi! Nihče drug kakor ti boði vladar mojemu kraljestvu, kajti razven božje milosti je tvoja sinovska ljubezen najdražji dar meni, tvojemu staremu očetu. In ker vidim, da imaš tako gorečo ljubezen do mene, uverjen sem, da jo bodeš imel tudi do svojih bratov in podložnikov. Tebi je izročam!“

P. G.

Kralj Matjaž.

VIII.

Križman je bil pisar pri nekej graščini. Nekdaj gresta on in njegov gospod na sprehod v hôsto. Prideta takó daleč, da vže nista vedela, kje sta. Gospod si ne upa več dalje; vrne se toraj domov. Križman pa stopa radoveden naprej po gladkej stezi. Hodi in hodi, da so se mu vže noge šibile. Solnce je bilo vže nizko. Križman se začne kesati, da se ni vrnil, kar zagleda, da ni pota nikamor več, kakor nazaj. Izgubljal se je pot pod veliko skalo, okoli in okoli pa je bilo vse gosto zaraščeno. „Lejte kleka!“ — pravi sam v sebi — „mar bi bil šel z gospodom nazaj!“ Truden sede na kamen in ogleduje skalo. Pod mahom ugleda napis. Gleda in gleda, pa ne more razmotati, kaj se bere; toliko se mu je pa zdelo, da je nekaj od kralja Matjaža. Kar se odprè skala in na dan pride star mož, oblečen kakor menih.

„Kaj gledaš?“ vpraša Križmana.

„Tú-le se bere nekaj od kralja Matjaža, pa ne morem zvedeti, kaj je?“

„Ali bi zvedel rad kaj več?“ vpraša menih.

„To se zna, da bi,“ odgovori Križman.

„Nù, pojdi z menój!“ Reksi ga pelje po luknji globoko pod zemljo. Prideta do gróžno velike cerkve in gresta noter. Ravno se je brala sv. maša;

pa vsi pričujoči so dremali, še celó mašnik je kimal z glavo pri oltarji. Menih sede v klop, Križmanu pa migne, naj sede poleg njega.

Nekaj časa molita, potlej ga pa pelje menih od okna do okna. Križman pogleda skozi vsako okno. Pred jednim je videl tropo mrtvih ljudij. „Kaj je to?“ vpraša menih. „To je kuga,“ odgovori vodja in mu pové vse, kdaj bode razsajala. Skozi druga okna je videl vojske, potrese, lakoto, sušo in druge take stvari.

Skozi zadnje okno pa je videl dve gori privezneni drugo na drugo. Mej njima je bila velika vojska konjikov in pešcev. Mej vojaki, pri pregrnjeni mizi, sedel je kralj sam lepó napravljen; obleka se mu je blestela samega zlatá, kriva sablja mu je visela ob boku: vsi vojaki pa so dremali, jedni kimali z glavo na sedlu, drugim je pa vže zlezla glava med kolena.

Kralj sloni ob mizo in spi.

„Kdo je ta?“ vpraša Križman.

„To je kralj Matjaž in njegova vojska,“ odgovori menih. „Ravno je hotel iti s svojimi vojaki nad sovražnika, kar ste se zgrnili gori nad vojsko. Vže veliko let spi tukaj. Včasi se zbudi kralj in vpraša, ali še letajo po svetu óne ptice, ki imajo belo in črno perje na perotih, namreč srake. Ako se mu pové, da še, odmaje žalosten z glavo in zopet zaspi. Kadar pa ne bodo letale več srake po svetu, zbudi se s svojo vojsko, pridrl bode na svet in premagal vse naše sovražnike. Hude vojske bodo nastale tačas po vsem svetu. Ljudstvo se bode vojskovalo z ljudstvom. Kralj Matjaž bode premagal vse, in potlej bode tako dobro na svetu, kakor se bere v svetem evangelji, da bode „jeden hlev in jeden pastir.“

„Kdaj pa bode vse to? Kdaj ne bode več srak na svetu?“ vpraša Križman.

„Ako moreš, potegni óno sabljo iz nožnic,“ pravi menih. Na steni je visela težka sablja, kakeršne zdaj vže ni videti več na svetu. Križman prime za ročaj in vleče; ali zamán! Napenja vse žile, komaj za palec jo potegne iz nožnic, pa mu takój zopet sama zleze nazaj. Ko se je prikazalo nekoliko gole sablje iz nožnic, dvigali so vojaki in kralj Matjaž glave in odpirali oči. Ko pa sablja nazaj zleze, zadremljejo zopet vsi. „Glej, zdaj vže še ni pravega časa. Kadar se porodi junak, da pride v goro in potegne sabljo iz nožnic, tedaj ne bode več srak na svetu; tedaj se zbudi kralj Matjaž in plane z vojsko na svet.“

„Kdaj se pa porodi tak junak?“ vpraša Križman. Ali menih ga srpo pogleda in udari za uho. Tega mu ni hotel povedati.

(Po J. Zavojščeku v „Novicah.)

Los.

(Prirodopisna slika.)

o krajinah severne Švedske ni tako krasno in prijetno kakor po livadah naše domovine. Noči so tam mnogo daljše nego pri nas a zima hujša nego je pri nas največji mraz. Zima traje tam malo ne vse leto. Zato ne raste tam toliko različnih dreves in grmov, kolikor pri nas. So sicer tudi tam taki gozdi, a samó smrekovi. Le tú pa tam se zeleni kak brezov gaj. Zato pa živi v teh gozdih mnogo takih živalij, katerih po naših gozdih ni.

Ondotni prebivalci se torej ne morejo ponašati z obiljem, ker so navezani le na živalstvo. Živali jim dajejo ne samo hrane, ampak tudi obleko. Da, tudi gorivo in kurivo si napravljajo iz masti njih teles.

Jedna živalij, ki je ondotnim prebivalcem jedilnica in oblačilnica, je los.

Dorasli los je tako visok kakor naš konj. Po letu nosi kožuh črnorjavé barve, po zimi sivorjave. Posebna krasota mu je lopatasto rogovje. Ta losov kras tehta 20 in še več kilogramov.

Los živi jako slabo. Trohica listja ali trave je njegov vsakdanji kruh. Po zimi mu je najhujše. Takrat si preganja glad s puhlim jegličevjem in skorjo. In to ni nikaka sladkarija.

Da-si los nikogar ne žali, ima vender mnogo neprijateljev. Najhujši neprijatelj mu je človek. Kožo, meso, mast in rogovje zna porabiti v svojo korist.

Nekoč je ubežalo nekoliko losov do gozdíča na morskem bregu. Nekoliko ribarjev se je dogovorilo, da naredé lov na-njé. Obstopijo gozd in kričaje jih ženó po gozdu k pobrežju. Losi bežé igraje se pred njimi. Kar so nakrat na kraji gozda. Zadej preganjalci, spredaj morská raván. Dolgo ni premišljevatí. Voda brizgne visoko in losi hočejo kot spretni plavci uiti preganjalcem. Za njimi gredó ribarji. Naglo odvežejo ladjice, zarežejo z vesli vodo in naravnost se ženó na lose. Sedaj nastane boj za življenje in smrt. Čolni plujejo po ptiče. Losom postaja síla. Končno popadajo drug za drugim.

Pobite lose privlečejo ribarji domóv. Žene in otroci jim hité naproti. Takó obilega lova se ni nikdo nadejal. Vsi bodo imeli novo gorko obleko in nekaj dni mastne gosti. Za rogovje se pa tudi nekaj strži na obletnem trgu. Kolika je radost v ribarskih kočah!

Za človekom so volkovi losom glavni sovražniki. Ne posamično, nego kupoma je napadajo, da bi je gotovo prevladali. Vender losi tudi niso od danes. Pripoveduje se o njih, da se naselé na zimo v gozde iz vse okolice. Tu si izberó pripravno mesto, koder izgrebajo sneg. Takó nastane okrog ležišča snežena zgradba. Okolo zgradbe hodijo najrogatejši in najmočnejši losi. V sredi tako straženega tabora se skrivajo košute z mladiči. Gorjé volku, ki bi se upal v sneženi grad.

Tako brani slóga ubogé lose pred poginom.

Prevel B.

Konj in osel.

(Basen.)

Gospodar je gnal konja in osla s tovoroma obložena. Na potu je dejal osel konju: „Moj tovor je pretežak, odvzemi mi nekaj ter pomagaj nesti, drugače me breme potare.“ Ali konj ni hotel tega storiti. In res se je osel pod težo bremena zgrudil in poginil. Tedaj pa je gospodar ves oslov tovor konju naložil in osla odrši še njegovo kožo po vrhu.

Žalostno je zdaj konjska para zdihovala: „O jaz siromak! Ker nisem hotel privzeti le malo bremena od svojega sotrpina, naložili so mi zdaj vse njegovo breme in še kožo po vrhu.“ —

Sé složnim ravnanjem in postrežljivostjo pomoreš slabejšemu in tudi sebi; oholost pa nikoli ne koristi.

Listje in cvetje.

Tri hiše.

V življenji najljubše so hiše mi tri,
Za ktere srce mi živi in gori:
Pripresta je prva tam v znožji gorá,
Pa ljubša od gradov mi vsega svetá;
Tú oče in mati so mene gojili,
Molitvice prve me mati učili.
So prišle otrokom nam ure grenké
Pri starših tolažbo je našlo srce.

In druga je cerkev, na gričku stoji,
Prelepo je bela, z nje križ se blesti;
Tú kumi pri krstu za mene so stali
Duhovni pastirji nauke dajali;
Zvon vabil k daritvi me v hišo je to,
Kder tudi počitek mi zadnji še bo.

In tretja brezkončna, tam sedež Bogá,
Krasnejša od vse je lepote svetá;
Bog Oče prostore je ondú pripravil,
Da Njega ljubečim je bode podaril.
Zveličar, svetniki in angeljev kras
Prijetelj, starši tam čakajo nas.

Zató mi najljubše so hiše te tri,
Za ktere srce mi živi in gori. *P. Gros.*

Demant.

(Priobčil J. V-v.)

```

      a
    a a a
  a a a a
b c d e e e e
c f f i i j j j i
j k k l l l l l l n
n n n o p p r r r
r r s s t t t
  t u u u v
    v v z
      ž
  
```

Zamenjajte pismena v tem demantu takó
med seboj, da se bode čitalo v 11. vrsticah
11 besed od leve proti desni; a srednja, rekše
6. vrsta naj se čita tudi od zgoraj nizdolu po
sredi posameznih besed.

Besede naj značijo: 1. soglasnik; 2. in 3.
strojček iz najdražje kovine; 4. človeka, ki
mного zna; 5. mesto na Kranjskem; 6. imé
slovečega slovenskega jezikoslovca; 7. imé
prebivalca v državi; 8. sedež imenitne osebe;
9. kaj spremlja orglavec z orglami pri božjeji
službi; 10. imé najmanjše tekoče vode; 11. sa-
moglasnik.

(Rešitev in imena rešilcev v prih. listu.)

Zabavna naloga.

(Priobčil H. Podkrajšek.)

KOSTREJČICA
KRKA
DUNAV
SORA
MURA
KOKRA
DRAVA
LJUBLJANICA
IZERA

Kam neki tekó,
Ker nič ne rekó?

Nové knjige in listi.

* Davorin Trstenjak, slovenski
pisatelj. O petdesetletnici njego-
vega književnega delovanja. Spisal
Andrej Fekonja. V Ljubljani. Izdal
in založil Ant. Trstenjak. Natisnila
Kleinmayr & Bamberg. 1887. 8°. 31
stranij. — To je knjižica, ki bode dobro
došla vsakemu rodoljubu, posebno zdaj o
slavnosti našega velezaslužnega staroste gos-
poda Davorina Trstenjaka, ki je v petdesetih
letih toliko učenih razprav napisal v razne
slovenske časopise, da je bilo izvestno dosti
truda in pridnosti treba, vse to samó ob
kratkem naštetu v ličnej knjižici, ki jo imamo
pred sobó. Priporočamo jo gorko vsacemu
slovenskemu razumniku, a našemu slavnemu
gospodu jubilantu kličemo tudi mi; Bog
nam ga ohrani še na mnogaja leta! — Cena
knjižici je 30 kr.

* Srečolovec. Povest onim, ki si
na tujem iščejo domu, izlasti njim,
ki tišče v Ameriko. Predejal H. Majar,
duh. pom. v Klanjcu na Hrv. Ljub-
ljana, 1887. Založil in prodaja Anton
Turk, knjigovez. V mal. 8°. 84 stranij.
Cena (?). — Knjižici bi želeli boljsega in
pravilnejšega jezika.

* Ave Marija. — To je „Češćena Ma-
rija“ v treh jako lepih barvanih in z zlatom
obrobljenih podobicah. Prav primerno da-
rilce za otroke. Založil Anton Turk, knjigovez
v Ljubljani. Cena 10 kr.

Popravek. V zadnjem listu stran 130
v štirinajstjej vrsti od spodaj gori naj se
čita: *dveletno deklcio, pa ne: dveletno,*
kar je napačno. Ta poprček naj si blagovoli
vsakdo popraviti.

Uredništvo „Vrtčevo“.

„Vrtčevo“ izhaja 1. dnó vsacega meseca, in stoji za vse leto 2 gl. 60 kr.; za pol leta 1 gl. 30 kr.
Napis: Uredništvo „Vrtčevo.“ mestni trg, šte. 23 v Ljubljani (Laibach).

Izdatelj, založnik in urednik Ivan Tomšič. — Natisnila Klein in Kovač v Ljubljani.